

**PAHLAVON MAHMUDNING PEDAGOGIK QARASHLARI VA ULARNING
MA'NAVYI-AXLOQIY TARBIYADA TUTGAN O'RNI**

Eshmuratov Xusanjon Ibragim o'g'li

Guliston davlat pedagogika instituti,

Jismoniy madaniyat ta'lim yo'nalishi talabasi

email: xusanjoneshmuratov@gmail.com

Annotatsiya: mazkur maqolada Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlari, uning ma'naviy-axloqiy, estetik va tarbiyaviy g'oyalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Mutafakkir merosida komil insonni shakllantirish, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar asosida tarbiyalash masalalari asosiy o'rin egallashi yoritilgan. Shuningdek, uning qarashlarining zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim va estetik tarbiya bilan bog'liqligi ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Pahlavon Mahmud, pedagogik qarashlar, ma'naviy tarbiya, estetik tarbiya, komil inson, milliy qadriyatlar, ta'lim.

Abstract: This article provides a scientific analysis of Pahlavon Mahmud's pedagogical views, as well as his moral-ethical, aesthetic, and educational ideas. It highlights that the formation of a perfect human being and the upbringing of the younger generation based on national and universal values occupy a central place in the thinker's heritage. In addition, the study reveals the relevance of his ideas in the modern education system, as well as their connection with learner-centered education and aesthetic upbringing.

Keywords: Pahlavon Mahmud, pedagogical views, moral education, aesthetic education, perfect human being, national values, education.

Аннотация: В данной статье проводится научный анализ педагогических взглядов Пахлавона Махмуда, а также его нравственно-этических, эстетических и воспитательных идей. Подчеркивается, что формирование совершенной личности и воспитание молодого поколения на основе национальных и общечеловеческих ценностей занимают центральное место в наследии мыслителя. Также раскрывается значение его взглядов в современной системе образования, их связь с личностно-ориентированным обучением и эстетическим воспитанием.

Ключевые слова: Пахлавон Махмуд, педагогические взгляды, нравственное воспитание, эстетическое воспитание, совершенная личность, национальные ценности, образование.

Sharq mutafakkirlari merosi inson kamoloti, ma'naviy-axloqiy tarbiya hamda komil shaxsni shakllantirish masalalarida muhim manba hisoblanadi. Ushbu boy meros

ichida Pahlavon Mahmudning qarashlari alohida ahamiyat kasb etadi. U nafaqat mashhur shoir va mutafakkir, balki o'z davrining yetuk axloqiy-tarbiyaviy g'oyalari ilgari surgan pedagogik tafakkur sohibi sifatida ham e'tirof etiladi.

Pahlavon Mahmud ijodida insonning ichki dunyosi, ma'naviy pokligi, halollik, mardlik va vatanparvarlik kabi fazilatlar markaziy o'rin egallaydi. U o'z asarlarida komil insonni tarbiyalashda, avvalo, shaxsning axloqiy yetukligiga e'tibor qaratadi. Bu jihat Sharq mutafakkirlarining umumiy pedagogik qarashlari bilan uyg'un bo'lib, ular tomonidan ilgari surilgan axloqiy qadriyatlar bugungi ta'lim tizimi uchun ham muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi [1:12]. Mutafakkirning pedagogik qarashlarida tarbiya jarayoni uzluksiz va tizimli bo'lishi zarurligi ta'kidlanadi. U insonni kamolga yetkazishda nafaqat bilim, balki odob-axloq, estetik did va ma'naviy barkamollik muhim o'rin tutishini qayd etadi [2:45]. Bu fikrlar zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda ham o'z tasdig'ini topib, shaxsni har tomonlama rivojlantirish konsepsiyasi bilan bevosita bog'liqdir.

Pahlavon Mahmud qarashlarida ma'naviyat tushunchasi alohida o'rin tutadi. Ma'naviyat insonning ichki olami, uning ijtimoiy hayotdagi xulq-atvori va jamiyatga bo'lgan munosabatini belgilovchi asosiy omil sifatida talqin etiladi. Shu nuqtai nazardan, mutafakkir ta'lim va tarbiya jarayonida ma'naviy qadriyatlarga tayanishni muhim deb hisoblaydi. Bu esa o'z navbatida, yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash zaruratini yuzaga keltiradi [3:67]. Shuningdek, Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlarida estetik tarbiya masalasi ham muhim ahamiyatga ega. U go'zallikni anglash, san'atni qadrlash va estetik didni shakllantirish orqali insonning ichki dunyosini boyitish mumkinligini ta'kidlaydi. Zamonaviy tadqiqotlar ham estetik tarbiyaning shaxs kamolotidagi o'rnini alohida e'tirof etib, uni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish zarurligini ko'rsatmoqda [4:23]. Mutafakkirning qarashlari oilaviy tarbiya bilan ham chambarchas bog'liqdir. Unga ko'ra, insonning dastlabki axloqiy sifatleri oilada shakllanadi va bu jarayonda milliy qadriyatlar muhim rol o'ynaydi [6:89]. Oilada berilgan tarbiya keyinchalik shaxsning jamiyatdagi o'rnini belgilab beradi. Bu g'oya pedagogika fanida ham keng o'rganilib, oilaning tarbiyaviy funksiyasi muhim omil sifatida qaraladi.

Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlarini zamonaviy ta'lim tizimi bilan uyg'unlashtirish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir. Global o'zgarishlar sharoitida yosh avlodni milliy o'zlikni anglash, ma'naviy barqarorlik va ijtimoiy faollik ruhida tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, mutafakkir merosidan samarali foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi [5:14]. Bundan tashqari, uning qarashlarida shaxsga yo'naltirilgan ta'lim g'oyalari ham ilgari surilganini kuzatish mumkin. U har bir insonning individual xususiyatlarini hisobga olish, uning qobiliyat va imkoniyatlarini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi [12:318]. Bu esa zamonaviy pedagogik yondashuvlar, xususan, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim

konsepsiyasi bilan hamohangdir.

Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlarini yanada chuqurroq tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, uning ta'lim-tarbiyaga oid g'oyalari faqat nazariy ahamiyat kasb etib qolmay, balki amaliy jihatdan ham katta pedagogik salohiyatga ega. Ayniqsa, mutafakkir ilgari surgan ma'naviy-axloqiy qadriyatlar bugungi kunda yoshlar tarbiyasida muhim omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy tadqiqotlarda ham oilada ma'naviy-axloqiy tarbiya masalalari ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilib, bunda milliy qadriyatlar va tarixiy merosga tayanish zarurligi ta'kidlanadi [7:52]. Shu bilan birga, Sharq mutafakkirlarining estetik qarashlari, jumladan, Pahlavon Mahmudning go'zallik va nafosat haqidagi fikrlari pedagogik tadqiqotlarda keng o'rganilmoqda. Estetik tarbiya orqali shaxsning ichki dunyosini boyitish, uning tafakkurini rivojlantirish va ijodiy salohiyatini oshirish mumkinligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan [8:10]. Bu esa mutafakkir merosining zamonaviy pedagogik jarayondagi dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Bundan tashqari, tarixiy manbalar va ensiklopedik ma'lumotlar ham Pahlavon Mahmud shaxsining nafaqat adabiy, balki ma'naviy-ma'rifiy hayotdagi o'rnini yoritishda muhim ahamiyatga ega. U haqidagi ma'lumotlar uning xalq orasida hurmat-e'tibor qozongan, yuksak axloqiy fazilatlar sohibi bo'lgan shaxs sifatida shakllanganini ko'rsatadi [9:214]. Bu jihat esa uning pedagogik qarashlarini yanada ishonchli va hayotiy asosga ega ekanini anglatadi.

Ajdodlar merosini o'rganish jarayonida talabalar faoliyatini rivojlantirish masalalari ham Pahlavon Mahmud qarashlari bilan uzviy bog'liqdir. Zero, tarixiy-ma'naviy merosni chuqur o'zlashtirish orqali yoshlarning mustaqil fikrlash ko'nikmalari, tahliliy yondashuvi va bilim olishga bo'lgan qiziqishi ortadi. Bu esa zamonaviy ta'lim tizimida muhim pedagogik mexanizmlardan biri sifatida qaraladi [10:18]. Shuningdek, Sharq mutafakkirlarining estetik merosidan yoshlar tarbiyasida foydalanish masalasi ham alohida e'tiborga loyiqdir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, estetik qadriyatlar asosida tashkil etilgan tarbiya jarayoni yoshlarning nafaqat didini shakllantiradi, balki ularning ijtimoiy faolligini, ma'naviy ongini va madaniy saviyasini oshirishga xizmat qiladi [11:55]. Bu esa Pahlavon Mahmud merosining pedagogik imkoniyatlari keng va ko'p qirrali ekanini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Pahlavon Mahmudning pedagogik qarashlari bugungi ta'lim tizimi uchun muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Uning axloqiy, ma'naviy va estetik tarbiyaga oid g'oyalari yosh avlodni barkamol shaxs sifatida shakllantirishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, mutafakkir merosi shaxsning ichki dunyosini boyitish, ma'naviy yetukligini mustahkamlash hamda ijtimoiy mas'uliyatini oshirishga xizmat qilishi bilan alohida ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, uning qarashlari zamonaviy pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashib, ta'lim jarayonida tarbiyaning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Shu sababli, ushbu merosni chuqur o'rganish va uni ta'lim jarayoniga tatbiq etish dolzarb pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Жалилов З. IX-XII асрларда Шарқ мутафаккирлари яратган тарбиявий кадриятлардан олий педагогик таълим жараёнида фойдаланиш технологияларини такомиллаштириш. Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. –Т.: 2018.
2. Jumaboyev, N. (2024). SHARQ MUTAFAKKIRLARI MEROSIDA AXLOQIY, ESTETIK HAMDA EKOLOGIK QARASHLARI. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 4(11). <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4I11Y2024N82>
3. Imomnazarov M. Ma'naviyat asoslari. – Т.: Faylasuflar milliy jamiyati, 2006.
4. Asqarali Sulaymonov, Sunnat Shovdirov UMUMINSONIY VA MILLIY BADIY QADRIYATLAR INTEGRATSIYASI ASOSIDA TASVIRIY SAN'AT TA'LIMI SIFATINI OSHIRISH // Inter education & global study. 2023. №4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/umuminsoniy-va-milliy-badiiy-qadriyatlar-integratsiyasi-asosida-tasviriy-san-at-ta-limi-sifatini-oshirish>
5. Уткин А.И. Векторы глобальной перемен: анализ и оценки основных факторов // Полис. – М., 2000. №1.
6. Иномова М. Оилада болаларни маънавий-ахлоқий тарбиялашда миллий кадриятлардан фойдаланишнинг педагогик асослари. Педагогика фанлари доктори диссертацияси. – Т.: 1997.
7. Iroda Hidoyatova, Muslima Hasanova Oilada ma'naviy-axloqiy tarbiya masalasi // Science and Education. 2023. №5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/oilada-ma-naviy-axloqiy-tarbiya-masalasi-1>.
8. Pardaboevich J. N. . (2024). Interpretation of the Problem of Educational use of Aesthetic Views of Eastern Thinkers in Pedagogical Research. Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL), 5(3), 9. <https://doi.org/10.47134/emergent.v3i1.39>
9. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. –Т.,2003. 5-жилд.
10. Пазилова М. Аждодларимиз меросини ўрганиш жараёнида талабаларнинг ўқув-билиш фаолиятини ривожлантириш механизмлари. Педагогика фанлари доктори (DSc) диссертацияси автореферати. – Нукус.: 2022.
11. Jumaboyev, N. "SHARQ MUTAFAKKIRLARINING ESTETIK MEROSIDAN YOSHLAR TARBIYASIDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI. Humansciences: Insonshunoslik Fanlari Jurnal, 1 (2), 53-59." 2026,
12. Shakarbek o'g'li, Imomov Fozil. "SHAXSGA YO 'NALTIRILGAN TA'LIMNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI." Modern education and development 43.2 (2026): 316-320.